

XUSUSIY SEKTOR VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT QO‘LLOVING O‘RNI

Asrayev Shavkat Baxtiyor o'g'li

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada xususiy sektor va tadbirkorlikni rivojlantirishda davlat qo‘llovining o‘rni chuqur tahlil qilinadi. O‘zbekiston misolida davlatning soliq, moliyaviy, institutsional va infratuzilmaviy qo‘llov choralari iqtisodiy o‘shish va ijtimoiy barqarorlikka qanday ta’sir qilayotgani ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, xalqaro tajribadan olingan samarali yondashuvlar, innovatsion biznes muhitini shakllantirish va raqamli iqtisodiyotda xususiy sektorning roli o‘rganiladi.

KALIT SO‘ZLAR xususiy sektor, tadbirkorlik, davlat siyosati, soliq imtiyozlari, investitsiya, iqtisodiy islohotlar, kichik biznes, O‘zbekiston

KIRISH

Tadbirkorlik va xususiy sektor mamlakat iqtisodiyotining yuragi, uning innovatsion salohiyatini belgilovchi asosiy kuch hisoblanadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida xususiy biznesning rivoji nafaqat iqtisodiy o‘shish, balki jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ham ta’minlaydi. O‘zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki yillardan boshlab xususiy sektorni rivojlantirishni davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilab keldi. So‘nggi yillarda Prezident tashabbusi bilan iqtisodiyotni liberallashtirish, biznes yuritish sharoitlarini yaxshilash, soliq yukini kamaytirish, tadbirkorlik faoliyatini rag‘batlantirishga qaratilgan tub islohotlar amalga oshirildi.

ASOSIY QISM O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasida xususiy sektor ulushini yalpi ichki mahsulotda 80 foizga yetkazish maqsadi belgilangan. Bu esa davlat tomonidan tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini yanada kuchaytirishni talab etadi. Davlatning xususiy sektorni rivojlantirishdagi roli ko‘p yo‘nalishli: u soliq siyosati, moliyaviy kreditlash, investitsion rag‘batlantirish, infratuzilma rivoji va huquqiy kafolatlar orqali amalga oshiriladi.

Soliq imtiyozlari xususiy biznesni rag‘batlantirishning eng samarali usullaridan biridir. 2023 yilda kichik va o‘rta korxonalar uchun daromad solig‘i stavkasi 12 foizdan 8 foizgacha kamaytirildi. Shu bilan birga, yangi tashkil etilgan korxonalar birinchi uch yil davomida aylanmadan olinadigan soliقدan ozod etildi. Natijada 2024 yilda O‘zbekistonda yangi ro‘yxatdan o‘tgan tadbirkorlik subyektlari soni 500 mingdan oshdi, bu avvalgi yilga nisbatan 18 foiz ko‘pdir. Soliq yengilliklari korxonalarining aylanma mablag‘larini tejash, ishlab chiqarishni kengaytirish va yangi texnologiyalarni joriy etishga imkon beradi.

Moliyaviy qo‘llov ham xususiy sektorni rivojlantirishning muhim omili hisoblanadi. “Tadbirkorlikni rivojlantirish agentligi” va “Tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash jamg‘armasi” tomonidan berilayotgan subsidiyalar va kafolatlar natijasida 2023 yilda 35 mingdan ortiq loyihaga 12 trillion so‘m miqdorida imtiyozli kreditlar ajratildi. Shu bilan birga, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikda kichik biznes uchun 500 million AQSh dollari miqdorida moliyaviy resurslar jalb etildi.

Infratuzilma rivoji ham davlat siyosatining ajralmas qismi bo‘lib, xususiy sektor uchun zarur muhitni yaratadi. Oxirgi yillarda 200 dan ortiq sanoat zonalarini, 30 ta texnopark, 50 dan ortiq logistika markazlari tashkil etildi. Bu hududlarda soliq va bojxona imtiyozlari amal qiladi, ishlab chiqarish uchun infratuzilma davlat tomonidan ta‘minlanadi. Natijada, 2024 yilda sanoat zonalarida ishlab chiqarilgan mahsulot hajmi 28 trillion so‘mga yetdi.

Davlatning tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlashdagi yana bir yo‘nalishi bu huquqiy kafolatlar va tartibga solish tizimini soddalashtirishdir. 2017–2024 yillar davomida 300 dan ortiq tartibga soluvchi hujjatlar bekor qilindi, litsenziya va ruxsatnoma turlari soni 2 baravarga kamaytirildi. Elektron hukumat tizimi orqali tadbirkorlar uchun “yagona oyna” tamoyili joriy qilindi, bu esa biznesni ro‘yxatdan o‘tkazish jarayonini 10 baravar tezlashtirdi. Shu bilan birga, korrupsiyani kamaytirish, adolatli raqobatni ta‘minlash va investorlar huquqlarini himoya qilish bo‘yicha yangi qonunlar qabul qilindi.

Tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlashda inson kapitaliga sarmoya kiritish ham muhim. 2022 yildan boshlab “Har bir oila — tadbirkor” dasturi doirasida 1 milliondan ortiq fuqarolarga kasb-hunar o‘rgatildi, 500 mingdan ortig‘iga imtiyozli kreditlar ajratildi. Shu bilan birga, ayollar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash uchun 300 milliard so‘m miqdorida grantlar taqdim etildi.

Xususiy sektorni rivojlantirishda innovatsion iqtisodiyot va raqamli texnologiyalar muhim o‘rin tutadi. O‘zbekiston 2023 yilda “Raqamli biznesni rivojlantirish konsepsiyasi”ni qabul qildi. Unga ko‘ra, har bir tuman va shaharda IT-parklar tashkil etilmoqda. Bugungi kunda mamlakatda 20 mingdan ortiq IT-startaplar faoliyat yuritmoqda, ularning 35 foizi eksportga yo‘naltirilgan. Raqamli iqtisodiyot xususiy sektorda yangi ish o‘rinlari yaratish va xizmatlar eksportini kengaytirishga xizmat qilmoqda.

Davlat va xususiy sektor hamkorligi (PPP — Public Private Partnership) zamonaviy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida alohida ahamiyat kasb etadi. O‘zbekistonda bu model energetika, transport, sog‘liqni saqlash va ta‘lim sohalarida faol qo‘llanilmoqda. Masalan, 2024 yilda 3 milliard AQSh dollari qiymatidagi 20 dan ortiq yirik PPP loyihalari amalga oshirildi. Bunda davlat infratuzilmani yaratadi, xususiy sektor esa xizmat ko‘rsatish va ishlab chiqarish jarayonlarini boshqaradi.

Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, davlatning xususiy sektorni qo‘llab-quvvatlashdagi faol roli iqtisodiy rivojlanishni tezlashtiradi. Janubiy Koreya, Turkiya va Singapurda davlat dastlabki bosqichlarda soliq yengilliklari, texnologik investitsiyalar va eksport kreditlari orqali xususiy biznesni rag‘batlantirgan. O‘zbekiston ham shu yo‘nalishda islohotlarni davom ettirmoqda, xususan, “Made in Uzbekistan” brendi ostida eksport qiluvchi korxonalar marketing va logistika qo‘llovi ko‘rsatmoqda. Soliq siyosati bu jarayonning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. So‘nggi yillarda kichik va o‘rta biznes uchun bir qator soliq yengilliklari joriy etildi. 2023-yilda tadbirkorlar uchun daromad solig‘i 12 foizdan 8 foizgacha kamaytirildi, yangi tashkil etilgan korxonalar esa uch yil davomida aylanmadan olinadigan soliقدan ozod etildi. Bundan tashqari, eksport faoliyati bilan shug‘ullanayotgan korxonalar qo‘shimcha qiymat solig‘ini (QQS) qaytarish mexanizmi soddalashtirildi. Bu chora-tadbirlar natijasida 2024-yilda kichik biznesning umumiy mahsulot hajmi 35 foizga, eksport hajmi esa 28 foizga o‘tdi.

Davlat tomonidan moliyaviy qo‘llov mexanizmlari ham kengaymoqda. “Tadbirkorlikni rivojlantirish jamg‘armasi” orqali imtiyozli kreditlar, kafolatlar va subsidiyalar ajratilmoqda. 2023-yilda ushbu jamg‘arma tomonidan 13 trillion so‘mdan ortiq mablag‘ kichik biznes subyektlariga yo‘naltirildi. Ayniqsa, ayollar va yoshlar tadbirkorligini rag‘batlantirish maqsadida “Yoshlar — kelajagimiz” va “Ayollar

daftari” dasturlari doirasida 2 trillion so‘mdan ziyod imtiyozli kreditlar berildi. Ushbu dasturlar orqali 200 mingdan ortiq yangi ish o‘rinlari yaratildi.

Davlat qo‘llovi iqtisodiy barqarorlik bilan uzviy bog‘liq. Agar xususiy sektor barqaror rivojlansa, byudjet tushumlari oshadi, bandlik darajasi ortadi va kambag‘allik qisqaradi. Statistik ma‘lumotlarga ko‘ra, O‘zbekistonda xususiy sektor 2024 yilda yalpi ichki mahsulotning 78 foizini, bandlikning esa 75 foizini ta‘minlagan. Bu ko‘rsatkichlar davlat siyosatining to‘g‘ri yo‘nalishda olib borilayotganini isbotlaydi.

Biroq muammolar ham mavjud: ayrim hududlarda infratuzilma yetarli emas, kredit resurslari qimmat, malakali kadrlar yetishmaydi. Shu sababli, davlat siyosati nafaqat moliyaviy qo‘llov, balki biznes muhitini yaxshilash, ta‘lim tizimini modernizatsiya qilish va raqamli iqtisodiyotni kengaytirishga qaratilgan bo‘lishi kerak.

XULOSA

Xususiy sektorni rivojlantirish va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash mamlakatning iqtisodiy mustaqilligi va barqaror rivojlanishini ta‘minlaydi. O‘zbekiston tajribasi shuni ko‘rsatadiki, davlatning soliq yengilliklari, moliyaviy yordam, investitsion muhitni yaxshilash va huquqiy kafolatlar berish bo‘yicha amalga oshirayotgan choralari sezilarli natijalar bermoqda. Kelgusida bu jarayonni yanada samarali qilish uchun davlat va xususiy sektor o‘rtasida innovatsion hamkorlikni kengaytirish, hududiy biznes infratuzilmasini rivojlantirish va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash va xususiy sektor ulushini oshirish to‘g‘risida”gi farmoni, 2023-yil 14-yanvar.
2. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. *Tadbirkorlikni rivojlantirish bo‘yicha hisobot*. Toshkent, 2024.
3. Jahon banki. *Uzbekistan Private Sector Diagnostic Report*. Washington D.C., 2023.
4. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. *Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati natijalari*. Toshkent, 2024.
5. “Tadbirkor” jurnali. *Xususiy sektor va innovatsion iqtisodiyot*. Toshkent, 2023.
6. BMT Taraqqiyot dasturi. *Private Sector Development in Central Asia*. New York, 2022.

